

RATUJMY GÓRNY ŚLĄSK!

**"...DOPROWADZONY DO ROZPACZY
GWAŁTAMI PRUSKIEMI CHŁOP I GÓRNIK
POLSKI Z GOŁĘMI RĘKAMI POSZEDŁ
BIĆ CIEMIEŹCÓW SWOICH..."**

"Powstanie na G. Śląsku".
Źródło: "Kurier Poznański", nr 190 z 20 sierpnia 1919 roku.

Obszar Górnego Śląska, zamieszkały przez ludność polską i niemiecką, przedstawiający znaczny potencjał przemysłowy, stał się areną zmagania pomiędzy Rzeszą Niemiecką, a odrzoną Polską. Decyzją Rady Najwyższej konferencji pokojowej w Paryżu, kwestię przynależności państwowej Górnego Śląska rozstrzygnąć miał plebiscyt. Rozwiązanie takie nie było satysfakcjonujące dla żadnej ze stron tłącego się konfliktu. Zarówno Polacy, jak i Niemcy spodziewali się rozstrzygnięcia korzystnego dla własnych interesów narodowych. Trudna sytuacja gospodarcza, społeczna i polityczna regionu, potęgowała polsko-niemiecki antagonizm. Odrzadzanie się niepodległej Polski stało się impulsem dla ożywienia działalności polskiego ruchu narodowego na Górnym Śląsku. Przeciwko aspiracjom narodowym lokalnej ludności polskiej, opowiadającej się za ponownym złączeniem z Polską, zdecydowanie występowały władze niemieckie. Stosując wobec Polaków terror i represje, zamierzały siłą utrzymać w swoim posiadaniu prowincję śląską. Odpowiedzią strony polskiej był wybuch trzech Powstań Śląskich. Każde miało odmienny charakter oraz cele. I Powstanie Śląskie (16/17 - 24 sierpnia 1919 roku) wybuchło samorzutnie, jako reakcja na nasilający się niemiecki terror. Katalizatorem stała się masakra górników w kopalni w Mysłowicach. Powstańcy stawiali sobie za cel przyłączenie Górnego Śląska do Polski. Ze względu na słabe przygotowanie oraz przygniatą przewagę militarną przeciwnika, zakończyło się klęską. W obawie przed represjami wielu powstańców udało się na emigrację, szukając schronienia w Polsce. II Powstanie Śląskie (19/20 - 25 sierpnia 1920 roku) było zaplanowaną i zorganizowaną demonstracją siły, ukierunkowaną na ukrócenie antypolskiej działalności bojówek niemieckich oraz usunięcie niemieckiej policji bezpieczeństwa z terenu plebiscytowego. Sprawnie przeprowadzona akcja wojskowa zakończyła się sukcesem, przynosząc poprawę położeniu ludności polskiej w przeddzień plebiscytu. III Powstanie Śląskie (2/3 maja - 5 lipca 1921 roku) było reakcją na niekorzystny wynik plebiscytu oraz plany pozostawienia prawie całego Górnego Śląska przy Niemczech. W wyniku sprawnie przeprowadzonej akcji wojskowej powstańcy zdołali opanować większość terenu plebiscytowego. Dwumiesięczne walki wpłynęły na zmianę stanowiska Ententy. Rada Ambasadorów zdecydowała o bardziej korzystnym podziale Górnego Śląska. Polsce przyznano większy niż pierwotnie teren, wprawdzie była to mniejsza część Górnego Śląska, ale lepiej uprzemysłowiona, z większością kopalni, hut i stalowni. 16 lipca 1922 roku w Katowicach podpisany został "Akt pamiątkowy objęcia Górnego Śląska przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej".



Grupa Powstańców Śląskich uzbrojona w niemieckie karabiny Mauser 98 oraz pistolety Mauser C96. Okres I Powstania Śląskiego, 1919 rok.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



Bateria powstańczej artylerii na pozycji ogniowej pod Sławęciami. Okres III Powstania Śląskiego, 1921 rok.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



Dr Andrzej Mielecki, lekarz, działacz polityczny i społeczny. Delegat gornos Śląski na Polski Sejm Dzielnicowy w Poznaniu w grudniu 1919 roku. Zamordowany 17 sierpnia 1920 roku w Katowicach przez niemieckich bojówkarzy, 1920 rok.

Zbiory Muzeum Górnos Śląskiego w Bytomiu.



Grupa Powstańców Śląskich przy wyłożonym parowozie serii Tg 1 w rejonie Kędzierzyna. W ramach działań dywersyjnych (akcja "Mosty") powstańcy zniszczyli szereg mostów i wiaduktów kolejowych, odcinając obszar działań powstańców od reszty Śląska. Okres III Powstania Śląskiego. Okolice Kędzierzyna, 1921 rok.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



Wnętrze biura Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego w Katowicach zdemolowanego przez niemieckich bojówkarzy. Okres plebiscytu gornos Śląskiego. Katowice, 1920 rok.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



Grupa Powstańców Śląskich uzbrojona w niemieckie karabiny Mauser 98 oraz pistolety Mauser C96. Okres I lub II Powstania Śląskiego, 1919 / 1920 rok.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.

10 LISTOPADA 1918
MANIFESTACJE LUDNOŚCI POLSKIEJ W BYTOMIU, KRÓLEWSKIEJ HUCIE, ZALEŹU I ZABRZU. MANIFESTACJE WYRAZIŁY WOLĘ PRZYŁĄCZENIA GÓRNEGO ŚLĄSKA DO POLSKI.

11 STYCZNIA 1919
W KATOWICACH UTWORZONA ZOSTAŁA KONSPIRACYJNA POLSKA ORGANIZACJA WSKŁOWA GÓRNEGO ŚLĄSKA.

STYCZEŃ - SIERPIEŃ 1919
GÓRNY ŚLĄSK OGARNIA FALA STRAJKÓW ROBOTNICZYCH. ZE WZGLĘDU NA TRUDNĄ SYTUACJĘ GOSPODARCZĄ POSTĘPIE RADYKALIZACJA NAJSTRONNIEJSZYCH SPOŁECZNYCH.

7 / 8 CZERWCA 1919
WYBUCH POWSTANIA OLESKIEGO. UPADŁO TEGO SAMEGO DNIA ZE WZGLĘDU NA NIEDOSTATECZNE UZBROJENIE ODDZIAŁÓW POWSTAŃCZYCH ORAZ BRAK WSPARCIA ZE STRONY POLSKI.

25 PAŹDZIERNIKA 1918
WYSTĄPIENIE POSŁA WODJECIACHA KORBANTEGO W REICHSTAGU. W WYGŁOSZONEJ MOWIE POSTULOWAŁ PRZYŁĄCZENIE ZIEMI ZABORU PRUSKIEGO ORAZ GÓRNEGO ŚLĄSKA DO POLSKI.

3-5 GRUDNIA 1918
POLSKI SEJM DZIELNICOWY W POZNAMIU. W OBRODACH SEJMOWYCH UCZESTNICZY 483 DELEGATÓW Z GÓRNEGO ŚLĄSKA.

13 STYCZNIA 1919
WŁADZE NIEMIECKIE OGŁOSIŁY STAN OBLĘŻENIA NA GÓRNYM ŚLĄSKU.

STYCZEŃ - SIERPIEŃ 1919
POLSKA LUDNOŚĆ GÓRNEGO ŚLĄSKA DOŚWIADCZA REPRESJE I TERROR. ODDZIAŁY GRENZSCHUTZU I FREIKORPSU BRUTALNIE PACYFIKUJĄ POKOJOWE WIECE I MANIFESTACJE. PROWADZI SIĘ REWIZJE I ARESZTOWANIA POLSKICH DZIAŁACZY NARODOWYCH.

RATUJMY GÓRNY ŚLĄSK!

“...WIEŚCI O PRZEŚLADOWANIACH ŚLĄZAKÓW BUDZIŁY W NAS UCZUCIA NAJGŁĘBSZEGO WSPÓŁCZUCIA I MIŁOŚCI BRATNIEJ...”.

“Pomoc dla Górnego Śląska”.
Źródło: “Wielkopolanin”, nr 178 z 5 sierpnia 1919 roku.



✓ Powstańcy Śląscy (uczestnicy I Powstania Śląskiego) w umundurowaniu wojsk wielkopolskich podczas szkolenia wojskowego na poligonie w Biedrusku pod Poznaniem. Biedrusko, 1919 rok.

Zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach.

NA ŚLĄSKU GORE!

Oszustwa dyplomatów chcą pogwałcić wynik plebiscytu! Dusze polskie mają być sprzedane za węgiel!

Nie mogąc znieść tego gwałtu, lud polski na Śląsku porwał się do czynu.

**Stanął ławą do boju
i w boju tym nie ustąpi.**

Czy naród polski może stać obojętnie, gdy tam się leje bratnia krew?

Rodacy! Obowiązkiem każdego Polaka jest dać wszystko na Śląsk. Każda chwila jest drogą! Pod pręgierz tych, którzy dziś pozostaną obojętni!

Ratujcie Śląsk! Niech każdy daje co może. Jutro może być za późno!

Ofiary składajcie na rzecz Komitetu Obrony Śląska do Redakcji pism, banków i plebiscytowych komitetów powiatowych.

Komitet Obrony Śląska przy Radzie Narodowej w Poznaniu.

✓ Atisz Komitetu Obrony Śląska przy Radzie Narodowej w Poznaniu z odezwą wzywającą do wpłacania pieniędzy na rzecz Górnoszlązaków. 1920 rok.

Zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie.

Rozgrywające się na Górnym Śląsku wydarzenia spotkały się z żywą reakcją ze strony wielkopolskiego społeczeństwa. Wspólne doświadczenia z czasu zaborów zbliżyły do siebie polską ludność Wielkopolski i Górnego Śląska, pomimo istniejących różnic wynikających z odmiennego rozwoju gospodarczego i społecznego, powiązane były ze sobą silnymi więzami o charakterze gospodarczym, politycznym i ideowym. Najlepszym tego dowodem był m.in. udział delegatów górnośląskich w obradach Polskiego Sejmu Dzielniczowego w Poznaniu (3-5 grudnia 1918 roku). Już przed I wojną światową Wielkopolska odgrywała znaczącą rolę w rozwoju polskiego ruchu narodowego na Górnym Śląsku. W przededniu wybuchu Powstania Wielkopolskiego (1918-1919) rozważano również możliwość objęcia akcją zbrojną sąsiedniej prowincji górnośląskiej. Mimo, że ostatecznie objęło ono swoim zasięgiem jedynie Wielkopolskę, to jednak silnie oddziaływało na kształtowanie nastrojów politycznych polskiej społeczności Górnego Śląska, ukazując celowość walki z Niemcami. Wraz z wybuchem każdego z trzech kolejnych Powstań Śląskich, Wielkopolanie okazali solidarność z walczącymi o wolność rodakami. W Poznaniu, Gnieźnie, Trzemesznie, Nowym Tomyślu, Jarocinie, Opalenicy, Szamotułach i wielu innych wielkopolskich miastach i miasteczkach odbywały się wiece i manifestacje na rzecz pomocy dla Górnego Śląska. Organizowano zbiórki pieniędzy, żywności i odzieży dla walczących oraz potrzebujących. Transporty kolejowe z Wielkopolski dostarczały powstańcom umundurowanie, broń, amunicję i lekarstwa. Po zakończonym klęską I Powstania Śląskim zapewniono schronienie i pomoc wielu górnośląskim uchodźcom. Prowadzona na szeroką skalę i w zorganizowanej formie akcja humanitarna była możliwa dzięki przekształceniu 5 sierpnia 1919 roku Komitetu Pomocy dla Lwowa i Wilna w Komitet Pomocy dla Kresów Wschodnich i Górnego Śląska oraz powołanie do życia 21 sierpnia Komitetu Pomocy dla Górnego Śląska. W celu zintensyfikowania działań, 18 listopada obie organizacje połączono tworząc Komitet Obrony Górnego Śląska. Okazywana przez Wielkopolan solidarność dla Górnoszlązaków była naturalna przez wzgląd na dzielenie wspólnych doświadczeń z przeszłości, a jednocześnie stanowiła żywe świadectwo silnych związków między dwiema historycznymi dzielnicami dawnej Piastowskiej Polski.



✓ Sztab 2. Batalionu i 8. Kompania 1. Pułku Strzelców Bytomskich, sformowanego w części z górnośląskich ochotników. Pułk okresowo podlegał Dowództwu Głównemu w Poznaniu. Rudniki, 23 czerwca 1919 roku.

Zbiory Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości.



✓ Powstańcy Śląscy (uczestnicy I Powstania Śląskiego) w umundurowaniu wojsk wielkopolskich podczas przemarszu do katedry poznańskiej. Poznań, 1919 rok.

Zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach.



✓ Powstańcy pociąg sanitarny nr 3. Wśród personelu widoczny dr Kazimierz Kujawski (w środku, w okularach), porucznik-lekarz wojsk wielkopolskich. W czasie III Powstania Śląskiego szef sanitarny Grupy “Północ”. Okres III Powstania Śląskiego, 1921 rok.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



✓ Dr Ignacy Nowak, porucznik-lekarz wojsk wielkopolskich. Działacz niepodległościowy. Uczestnik Powstania Wielkopolskiego. Brał udział w walkach w obronie Lwowa oraz w II i III Powstaniu Śląskim (jako szef sanitarny Grupy “Strodek”), 1921 rok.

Zbiory Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu.



✓ Ludwik Mycielski, prezes Rady Narodowej w Poznaniu oraz prezes Komitetu Pomocy dla Kresów Wschodnich i Górnego Śląska w Poznaniu. Przed 1926 rokiem.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.

15 SIERPNIA 1919
MASAKRA GÓRNIKÓW W KOPALNI W MYSŁOWICACH.
NIEMIECCY ZODNERZIE OTWORZYLI OGIENI DO OCZEKUJĄCYCH
NA WYPŁATE GÓRNIKÓW I ICH RODZIN.

16 / 17 - 24 SIERPNIA 1919
ODDZIAŁY POWSTAŃCZE OSIĄGŁY POCZĄTKOWO
PRZEJŚCIOWE SUKCESY, ZMUSZONE BYŁY JEDNAK USTĄPIĆ
WOBEC PRZEWAGI MILITARNEJ PRZECIWNIKA.

1 PAŹDZIERNIKA 1919
ZAWARTO POLSKO-NIEMIECKĄ UMOWĘ W SPRAWIE
AMNESTII DLA POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH.

11 LUTEGO 1920
ZGODNIE Z TREŚCIĄ TRAKTATU WERSALSKIEGO,
WŁADZE NAD GÓRNOŚLĄSKIM OBSZAREM PLEBISCYTOWYM
OBJĘMIE MIĘDZYJUSZCZOWA KOMISJA RZĄDZĄCA
I PLEBISCYTOWA DLA GÓRNEGO ŚLĄSKA.

28 CZERWCA 1919
PODPISANO TRAKTAT WERSALSKI. ZGODNIE Z TREŚCIĄ ARTYKUŁU
80 NA GÓRNYM ŚLĄSKU MIAŁ SIĘ ODBYĆ PLEBISCYT, KTÓRY
ZDECYDOWAŁ O PRZYNALEŻNOŚCI PAŃSTWOWEJ REGIONU.

16 / 17 SIERPNIA 1919
WYBUCH I POWSTANIA ŚLĄSKIEGO. NA CZELE SIĘ
POWSTAŃCZYCH STANĄŁ ALFONS ZORZENNIK, CZŁONEK
POLSKIEJ ORGANIZACJI WOJSKOWEJ GÓRNEGO ŚLĄSKA.

24 SIERPNIA 1919
UPADEK I POWSTANIA ŚLĄSKIEGO. W OBAWIE
PRZED REPRESJAMI WIELE POWSTAŃCÓW
EMIGRUJE SZUKAJĄC SCHRONIENIA W POLSCE.

27 STYCZNIA - LUTY 1920
GÓRNOŚLĄSKI OBSZAR PLEBISCYTOWY ZOSTAŁ
OBSADZONY PRZEZ WOJSKA ENTENTY. EWAKUACJA
ODDZIAŁÓW NIEMIECKIEGO GRENZSCHUTZU.

RATUJMY GÓRNY ŚLĄSK!

**"...DLA POLSKI ZAŚ NIE MA CHWILI
DO NAMYSŁU. BRACIOM GÓRNOŚLĄSKIM
MUSIMY PRZYJŚĆ Z POMOĆĄ...".**

"Powstanie na G. Śląsku".
Źródło: "Kurier Poznański", nr 190 z 20 sierpnia 1919 roku.

Płynący z Górnego Śląska głos ponad milionowej społeczności polskiej, wyrażającej wolę ponownego złączenia z Macierzą, nie mógł być ignorowany przez rząd polski. Przez wzgląd na ówczesną sytuację międzynarodową oraz zagrożenie bolszewickie, miał jednak związane ręce. Formalnie unikano więc militarnego angażowania się w sprawę górnośląską, ograniczając się jedynie do działań dyplomatycznych. Jednocześnie rząd polski udzielał jednak powstańcom niejawniej pomocy militarnej. W tajemnicy wysyłano transporty broni, amunicji, umundurowania, sprzętu wojskowego i medycznego. Z różnych zakątków kraju napływali ochotnicy. Na Górny Śląsk kierowano doświadczonych w pracy konspiracyjnej oficerów Wojska Polskiego. Pełniąc funkcje doradców i instruktorów, prowadzili szkolenia i kursy z taktyki i walki bronią. Po wybuchu zaś powstania zasílali powstańcze szereg i obejmowali na różnym szczeblu dowodzenie. Wykorzystując jako przykrywkę legalnie działające organizacje (m.in. Centrala Wychowania Fizycznego), rozbudowywano konspiracyjne struktury wojskowe. Wszystkie te działania, służące wzmocnieniu górnośląskiego ruchu powstańczego, przelżyły się w efekcie na wynik końcowy, jakim było przyłączenie części Górnego Śląska do niepodległej Polski. Znaczącą rolę odegrała tutaj również Wielkopolska. Przyjmuje się, że w trzech Powstaniach Śląskich mogło uczestniczyć łącznie ok. 6 000 Wielkopolan. Powstańcze szeregi na Górnym Śląsku zasílili wojskowi (Powstańcy Wielkopolscy), działacze narodowi, lekarze, prawnicy, nauczyciele oraz uczniowie i studenci. Naturalnie, tak jak w przypadku innych dzielnic polskich, napływ ochotników z Wielkopolski uzależniony był od rozwoju wydarzeń wewnątrz kraju oraz na arenie międzynarodowej. Pomoc militarna okazana w przededniu oraz podczas III Powstania Śląskiego była niewspółmiernie większa niż w przypadku dwóch poprzednich zrywów. Również rola jaką odegrali wówczas Wielkopolanie była bardziej znacząca. W przededniu powstania dokonano reorganizacji struktur górnośląskiego ruchu powstańczego poprzez utworzenie Dowództwa Obrony Plebiscytu oraz przekazanie kierownictwa wojskowego generałowi Kazimierzowi Raszewskiemu. Z Dowództwa Okręgu Generalnego Poznań skierowano na Górny Śląsk grupę kilkudziesięciu oficerów, wśród nich m.in. Mieczysława Palucha oraz Pawła Cymśa. Po wybuchu III Powstania Śląskiego wielu z obecnych na miejscu oficerów wielkopolskich objęło dowodzenie nad powstańczymi oddziałami. Funkcję naczelnego wodza sprawowali kolejno, podpułkownik Ignacy Mielżyński ("Nowina-Doliwa") oraz podpułkownik Kazimierz Zenkeller ("Warwas"). W powstańczym sztabie głównym dowódcą łączności był Kazimierz Jasnoch ("Pomorski"). Grupą "Północ" dowodził kapitan Alojzy Nowak ("Neugebauer"), Grupą "Południe" podpułkownik Bronisław Sikorski ("Cietrzew"). Funkcję zastępcy szefa Grupy "Wschód" pełnił z kolei poznański adwokat, Mieczysław Chmielewski ("Grzymała"). W oddziałach taktycznych służyli m.in. kapitan Paweł Cymś, kapitan Krzysztof Konwerski, major Leonard Krukowski, porucznik Mieczysław Szrejbrowski, czy kapitan Franciszek Rataj. Wielkopolski personel medyczny, a zwłaszcza lekarze, jak dr Ignacy Nowak, czy dr Kazimierz Kujawski, wspomagali organizację zaplecza medycznego dla walczących. Udzielone przez Wielkopolskę wsparcie materiałowe i ludzkie, przyczyniło się do włączenia części Górnego Śląska do Polski. Uczestnictwo Wielkopolan w każdym z trzech Powstań Śląskich stanowiło kolejny wyraz silnych ponad dzielnicowych więzów.



Maciej Mielżyński (pseudonim "Nowina-Doliwa"), hrabia, ziemianin z Wielkopolski, podpułkownik Wojska Polskiego, naczelny dowódca III Powstania Śląskiego, 1921 rok.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



Grupa Powstańców Śląskich przy samochodzie pancernym "Górny Śląsk - Alzacja", Niemiecki ciężki samochód pancerny Ehrhardt E-W4, zdobyty został 7 lutego 1919 roku przez Powstańców Wielkopolskich pod Budzynielem. Na cześć jednego z dowódców otrzymał nazwę "Pułkownik Grudzielski". Po wybuchu III Powstania Śląskiego został przekazany Powstańcom Śląskim i przemianowany na "Górny Śląsk - Alzacja". Przydzielony został początkowo do Grupy "Wschód", a następnie Grupy "Środek". Okres III Powstania Śląskiego, 1921 rok.

Zbiory Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu.



Grupa Powstańców Śląskich. Z tyłu w samochodzie (obok oficera w niemieckim mundurze) siedzi dr Ignacy Nowak, lekarz z Wielkopolski, szef sanitarny Grupy "Środek".

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



Grupa Powstańców Śląskich, sztab Grupy "Północ". Dowódcą grupy był kapitan Alojzy Nowak (pseudonim "Neugebauer"). Powstańiec Wielkopolski i oficer wojsk wielkopolskich. Okres III Powstania Śląskiego, 1921 rok.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



Bronisław Sikorski (pseudonim "Cietrzew"), Powstańiec Wielkopolski, podpułkownik wojsk wielkopolskich. W czasie III Powstania Śląskiej dowodził Grupą "Południe".

Zbiory Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości.



Powstańcy Śląscy na pozycji nad Olzą, 23 maja 1921 roku w bitwie pod Olzą, dowodzeni przez podpułkownika Bronisława Sikorskiego powstańcy zdolali odprzeć niemiecki atak w kierunku Wodzisławia Śląskiego. Wydarzenie to było jednym z kluczowych starć zbrojnych III Powstania Śląskiego, 1921 rok.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.

LUTY 1920 - MARZEC 1921
PRZYGOTOWANIE ORGANIZACYJNE DO PLEBISCYTU
NA GÓRNYM ŚLĄSKU. DZIAŁALNOŚĆ PROPAGANDOWA
POLSKIEGO I NIEMIECKIEGO KOMISARIATU PLEBISCYTOWEGO.

17 SIERPNIA 1920
DEMONSTRACJA NIEMIECKA W KATOWICACH. ATAK
NIEMIECKICH BOJÓWEK NA POLSKIE SKLEPY I LOKALE.
ZAMORDOWANY ZOSTAŁ DR ANDRZEJ MIELECKI.

19 / 20 - 25 SIERPNIA 1920
DZIĘKI SPRAWNIE PRZEPROWADZONEJ AKCJI ZBRÓJNEJ
POWSTAŃCY OSIĄGNIĘLI ZAPLANOWANE CELE - USUNIĘCIE
NIEMIECKIEJ POLICJI BEZPIECZEŃSTWA Z GÓRNEGO ŚLĄSKA.

25 SIERPNIA 1920
DECYZJA O ZAKOŃCZENIU
II POWSTANIA ŚLĄSKIEGO.

MARZEC - KWIECIEŃ 1921
WOBEC NIEKORZYSTNEGO WYNIKU
PLEBISCYTU PRZYGOTOWANO
PLANY OPERACYJNE DZIAŁAŃ
POWSTAŃCZYCH.

12 LUTEGO 1920
W BYTOMIU UTWORZONO POLSKI
KOMISARIAT PLEBISCYTOWY Z SIEDZIBĄ
W HOTELU "LOHNITZ".

MAJ - SIERPIEŃ 1920
POLSKA LUDNOŚĆ DOŚWIADCZA TERROR
ZE STRONY NIEMIECKICH BOJÓWEK.

19 / 20 SIERPNIA 1920
WYBUCH II POWSTANIA ŚLĄSKIEGO. NA CZELE
SIĘ POWSTAŃCZYCH STAŁŁ PONOWNIE
ALFONS ZORZEBINOW.

24 SIERPNIA 1920
ROZWIĄZANIE NIEMIECKIEJ POLICJI
BEZPIECZEŃSTWA I POWOŁANIE MIEJSZANEJ
POLSKO-NIEMIECKIEJ POLICJI PLEBISCYTOWEJ.

20 MARCA 1921
PLEBISCYT NA GÓRNYM ŚLĄSKU. WIĘKSZOŚĆ
OPowiedziała się za Niemcami.



RATUJMY GÓRNY ŚLĄSK!

"...LUDU GÓRNOŚLĄSKI! W TWOJE RĘCE
PRACOWITE ODDANĄ JEST DECYZJA
HISTORYCZNEJ DONIOSŁOŚCI...".

"Jutro".
Źródło: "Kurier Poznański", nr 65 z 20 marca 1921 roku.

Na mocy postanowień Traktatu Wersalskiego (art. 88), o przyszłości Górnego Śląska zdecydować mieli jego mieszkańcy poprzez głosowanie w plebiscycie. Termin wyznaczono na 20 marca 1921 roku. Obszar plebiscytowy obejmował ok. 10 800 km². Uprawnionymi do głosowania były osoby, które w dniu 1 stycznia 1921 roku ukończyły 20 lat, urodziły się i mieszkają lub mieszkają (emigranci) na obszarze plebiscytowym – łącznie 1 221 274 osoby. Powołane do życia komitety plebiscytowe, polski w Bytomiu i niemiecki w Katowicach, rozpoczęły wzmoczoną kampanię informacyjno-propagandową wśród społeczeństwa Górnego Śląska oraz Polski i Niemiec. W akcję plebiscytową zaangażowała się mocno również Wielkopolska. Przygotowania do plebiscytu zaczęły nabierać tempa od kwietnia 1920 roku. Działania koordynował Komitet Obrony Górnego Śląska w Poznaniu. W celu zaktywizowania społeczeństwa wielkopolskiego, którego uwagę przykuwały wydarzenia wojny polsko-bolszewickiej, przeprowadzono kampanię informacyjno-propagandową, organizując m.in. wiece, zebrania w towarzystwach, odczyty naukowo-popularyzatorskie i akademie. W prasie przedrukowywano odczyty i komunikaty. Przygotowywano spisy osób uprawnionych do głosowania. Prowadzono zbiórki pieniędzy oraz sprzedaż znaczka plebiscytowego "Śląsk nasz". Organizowano koncerty, wystawy sztuki, festyny, zabawy, gry i loterie, a cały uzyskany dochód przeznaczano na plebiscyt oraz pomoc dla Górnoślązaków. Niezwykle ważną rolę w akcji plebiscytowej odegrało środowisko akademickie i pracownicy Uniwersytetu Poznańskiego. Studenci uczestniczyli m.in. w pracy agitacyjnej na Górnym Śląsku, prowadzili kursy i szkolenia. Kadra naukowa uniwersytetu wspomagała kampanię informacyjno-propagandową przygotowując materiały propagandowe, publikacje naukowe oraz organizując odczyty i akademie. W Wielkopolsce, podobnie jak w innych częściach Polski, z nadzieją i niepokojem śledzono doniesienia prasowe. Mimo zbiorowego wysiłku całego społeczeństwa polskiego, wynik okazał się niekorzystny dla Polski. O powrocie Górnego Śląska do Macierzy zdecydował czyn zbrojny Powstańców Śląskich. Poprzez zaangażowanie w akcję plebiscytową, Wielkopolanie po raz kolejny zmanifestowali wolę zjednoczenia wszystkich dawnych ziem polskich.



✓ Polski plakat propagandowy z okresu plebiscytu górnośląskiego, wydrukowany przez Drukarnię i Księgarnię św. Wojciecha w Poznaniu, 1920 rok.

Zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie.



✓ Komisja Plebiscytowa w Bytomiu. Sporządzanie list głosujących i kart do głosowania. Okres plebiscytu górnośląskiego. Bytom, 1921 rok.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



✓ Członkowie Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego w Bytomiu. W pierwszym rzędzie, w środku widoczny Wojciech Korfanty, Polski Komisarz Plebiscytowy na Górny Śląsk. Bytom, 1920 rok.

Zbiory Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu.



✓ Wojciech Korfanty, Polski Komisarz Plebiscytowy na Górny Śląsk podczas pracy w swoim biurze. Bytom, 1921 rok.

Zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach.



✓ Widok z hotelu "Lomnitz", w którym mieścił się Polski Komisarjat Plebiscytowy w Bytomiu. Tłum na ulicy odczytuje pierwsze wyniki plebiscytu z 20 marca 1921 roku. Bytom, marzec 1921 roku.

Zbiory Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu.



✓ Grupa Powstańców Śląskich na rynku miejskim w Wodzisławiu Śląskim podczas uroczystości wkroczenia Wojska Polskiego, po zakończeniu podziału obszaru Górnego Śląska między Polską a Niemcami. Część powstańców nosi rogatki wojak wielkopolskich. Wodzisław Śląski, 4 lipca 1922 roku.

Zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach.

2 / 3 MAJA 1921
WYBUCH III POWSTANIA ŚLĄSKIEGO.
WOJCIECH KORFANTY OGŁOSIŁ SIĘ
DYKTATOREM POWSTANIA. NA CZELE SIĘ
POWSTAŃCZYCH STANĄŁ MACIEJ MIELZYŃSKI.

21 - 26 MAJA 1921
NIEMIECKA OFENSywa ZMUSZA POWSTAŃCÓW
DO WYCOFANIA SIĘ Z CZĘŚCI ZAJMOWANYCH
POZYCJI. W REJONIE GÓRY ŚW. ANNY I NAD OLZĄ
TOCZĄ SIĘ KRWAWE WALKI.

5 LIPCA 1921
ZAWARTO POLSKO-NIEMIECKI
ROZEMJ. III POWSTANIE ŚLĄSKIE
DOBIEGŁO KONCA.

20 CZERWCA 1922
PODZIAŁ GÓRNEGO ŚLĄSKA POMIĘDZY
POLSKĄ I NIEMCAMI. NA GÓRNY ŚLĄSK
WKRAČAJĄ ODDZIAŁY WOJSKA POLSKIEGO.

16 LIPCA 1922
W KATOWICACH ODBYŁO SIĘ UROCZYSTE
OBJĘCIE PRZEZ POLSKĘ PRZYZNANEJ CZĘŚCI
GÓRNEGO ŚLĄSKA.

30 KWIEŃCIA 1921
WOBEC DONIESIENIÓW O PLANACH POZOSTAWIENIA
WIEKSZEJ CZĘŚCI GÓRNEGO ŚLĄSKA PRZY
NIEMCZOM, WOJCIECH KORFANTY PODJĄŁ
DECYZJĘ O ROZPOCZĘCIU POWSTANIA.

2 / 3 MAJA - 5 LIPCA 1921
POWSTAŃCY ŚLĄSKI ODNIESLI SZEREG
SUKCESÓW. W KRÓTKIM CZASIE OPAŃOWALI
WIEKSZĄ CZĘŚĆ GÓRNOŚLĄSKIEGO OBSZARU
PLEBISCYTOWEGO.

26 CZERWCA 1921
OBIE STRONY KONFLIKTU PRZYJMĄJĄ
ŻĄDANIA ENTENTY O WYCOFANIU WOJSK
Z OBSZARU PLEBISCYTOWEGO.

20 PAŹDZIERNIKA 1921
RADA AMBASADORÓW W PARYŻU
PODJEŁA DECYZJĘ O PODZIALE GÓRNEGO
ŚLĄSKA POMIĘDZY POLSKĄ A NIEMCAMI.

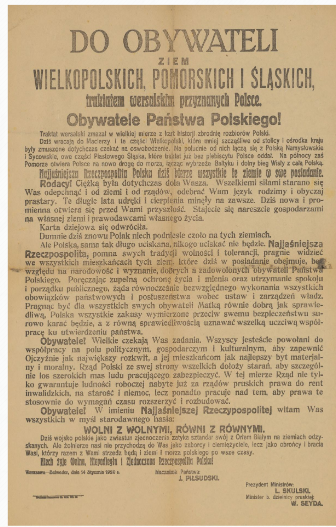
14 LIPCA 1922
MIĘDZYRZĄDOWA KOMISJA RZĄDZĄCA
I PLEBISCYTOWA DLA GÓRNEGO ŚLĄSKA
PRZEKAZAŁA OFICJALNIE WŁADZE POLSCE
NAD PRZYZNANĄ CZĘŚCIĄ GÓRNEGO ŚLĄSKA.

POWRÓT DO MACIERZY

"...WOJSKA POLSKIE BIORĄ W POSIADANIE PRYZNANE NAM NA MOCY TRAKTATU POKOJOWEGO ZIEMIE - ONGI PRZEZ GWAŁT I ZBRODNIĘ OD MACIERZY POLSKIEJ ODERWANE..."

"Odezwa do ludności ziem odzyskanych".
Źródło: "Kurier Poznański", nr 15 z 20 stycznia 1920 roku.

Poniesiona w I wojnie światowej przez Niemcy klęska, rozbudziła wśród polskiej ludności Wielkopolski, Kujaw i Pomorza, nadzieję na odzyskanie niepodległości i przyłączenie do odradzającego się państwa polskiego. Kwestią otwartą pozostawało jedynie jakimi środkami dokona się ów zjednoczenie. Rozważano dwie możliwości oderwania ziem zaboru pruskiego od Niemiec, poprzez wywołanie powstania narodowego lub w wyniku decyzji konferencji pokojowej. Ostatecznie zrealizowane zostały oba scenariusze. Planowana równoczesna akcja zbrojna na terenie Pomorza, Wielkopolski i Śląska, przy wsparciu tzw. Błękitnej Armii generała Hallera, która miała przybyć do Polski drogą morską przez Gdańsk, nie została zrealizowana. Splot zdarzeń towarzyszących wzięciu Ignacego Paderewskiego w Poznaniu, doprowadził 27 grudnia 1918 roku do wybuchu Powstania Wielkopolskiego (1918-1919). Powstańcy w krótkim czasie wyzwolili z rąk niemieckich znaczną część Wielkopolski, lecz została ona odcięta niemieckim kordonem od Pomorza i Śląska. Podpisany 16 lutego 1919 roku rozejm w Trewirze pomiędzy państwami Ententy a Niemcami, doprowadził również do wstrzymania działań zbrojnych na frontach Powstania Wielkopolskiego. W wyniku interwencji Ententy wytyczona została linia demarkacyjna rozdzielająca oddziały wojskowe obu walczących stron, jednakże w strefie przyfrontowej przez dłuższy czas dochodziło do wymiany ognia. Rozejm w Trewirze zabezpieczył zdobycze terytorialne Powstania Wielkopolskiego, lecz równocześnie uniemożliwił podjęcie akcji zbrojnej na Pomorzu i na Śląsku. O przyszłym kształcie zachodniej granicy państwa polskiego zdecydować miały postanowienia paryskiej konferencji pokojowej. Podczas wystąpień na arenie międzynarodowej rząd polski, za pośrednictwem Romana Dmowskiego i Ignacego Paderewskiego, usilnie podkreślał niezbywalność swoich praw do ziem byłego zaboru pruskiego. Za ich przyłączeniem do Polski przemawiał m.in. fakt, że w większości zamieszkałe były przez ludność polską. Ich posiadanie miało również zapewnić młodyemu państwu polskiemu gwarancję politycznej i gospodarczej niezależności od Niemiec. Na mocy postanowień podpisanego 28 czerwca 1919 roku Traktatu Wersalskiego, Polsce przyznano znaczną część ziem dawnego zaboru pruskiego (Wielkopolska i duża część tzw. Prus Królewskich) z dostępem do Morza Bałtyckiego, o łącznej powierzchni 45 463 km². O przynależności państwowej Górnego Śląska, Warmii i Mazur zdecydować miały plebiscyty (cz. III, art. 88 i art. 94-97). Gdańsk otrzymał status Wolnego Miasta pod zarządem Ligi Narodów (cz. III, dział XI, art. 100). Traktat ratyfikowano 10 stycznia 1920 roku. Kwestię rewindykacji ziem przyznanych Polsce uregulowano dodatkowo za pomocą dwustronnych polsko-niemieckich umów (m.in. umowa berlińska z 25 listopada 1919 roku). Początek akcji rewindykacyjnej wyznaczono na dzień 17 stycznia 1920 roku. Przejmowanie terytorium następować miało wedle ściśle określonego planu operacyjnego. Zadanie powierzono wojskom Frontu Wielkopolskiego generała Józefa Dowbor-Musnickiego oraz Frontu Pomorskiego generała Józefa Hallera. Zachodnia granica państwa polskiego została ukształtowana w wyniku akcji zbrojnej oraz działań dyplomatycznych.



▶ Odezwa do mieszkańców obszarów Wielkopolski, Pomorza i Śląska, przyznanych Polsce na mocy Traktatu Wersalskiego, wydana przez naczelnika państwa Józefa Piłsudskiego, premiera Leopolda Skulskiego oraz ministra byłej dzielnicy pruskiej Władysława Seyde. 14 stycznia 1920 roku.

Zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie.



▶ Wroczanie oddziałów Wojska Polskiego do Torunia. Widoczna brama triumfalna przygotowana na powitanie polskich żołnierzy. Toruń, 18 stycznia 1920 roku.

Zbiory Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości.



▶ Powitanie 3. Batalionu 61. Pułku Piechoty w Pietronkach (powiat chodzieski) u państwa Bińskich. Nad wojskiem do palca widoczny transparent powitalny na cześć polskich żołnierzy. Styczeń / luty 1920 roku.

A. Biskupski, "Historia 61 pułku piechoty wielkopolskiej (7 pułku Strzelców Wilk.). T. 1: Walki powstańcze na froncie zachodnim i północnym Wielkopolski; Organizacja pułku", Bydgoszcz 1925 - zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie.



▶ Generał Józef Haller, dowódca Frontu Pomorskiego, wrzuca pierścieni do Morza Bałtyckiego, na znak zaślubin Polski z morzem. Białe-czarna pocztówka. Grafika według wzoru obrazu autorstwa Wojciecha Koskaka "Zaślubiny Polski z morzem" z 1931 roku.

Zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie.



▶ Zaślubiny Polski z morzem. Symboliczny akt dokumentował powrót Polski nad Morze Bałtyckie. Puck, 10 lutego 1920 roku

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



▶ Pułkownik Stanisław Skrzyński, dowódca 16. Pomorskiej Dywizji Piechoty.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



▶ Generał Józef Dowbor-Musnicki, naczelny dowódca wojsk wielkopolskich i Frontu Wielkopolskiego.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.

LISTOPAD - GRUDZIEN 1918 W WIELKOPOLSCE I NA POMORZU UTWORZONE ZOSTAJĄ KONSPIRACYJNE ORGANIZACJE WOJSKOWE. ZARYSOWUJE SIĘ PLAN ZBROJNEGO POWSTANIA NA OBSZARZE CAŁEGO ZABORU PRUSKIEGO.

27 GRUDNIA 1918 WYBUCH POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO. DO POŁOŻY LUTEGO WYZWOLONA ZOSTAJE WIĘKSZA CZĘŚĆ WIELKOPOLSKI.

16 LUTEGO 1919 RÓŻEM W TREWIRZE. USTANOWIENIE LINII DEMARKACYJNEJ W WIELKOPOLSCE ROZDZIELAJĄCEJ ODDZIAŁY POWSTANCZE I NIEMIECKIE.

MAJ - PAŹDZIERNIK 1919 NA TERENIE WIELKOPOLSKI Z POMORSKICH OCHOTNIKÓW FORMOWANE SĄ PUŁKI PIECHOTY PRZYJSZEJ 16. POMORSKIEJ DYWIZJI PIECHOTY.

25 PAŹDZIERNIKA 1918 WYSTĄPIENIE PRUSA WJÓJCIECHA KORFANTEGO W REICHSTAGU. W WYKŁOSZCZONIEJ MOMIE POSTULOWAŁ PRZYŁĄCZENIE ZIEMI ZABORU PRUSKIEGO DO GÓRNEGO ŚLĄSKA DO POLSKI.

3-5 GRUDNIA 1918 POLSKA KSJEM DZIELNICOWY W POZNANIU. DELEGACI WYBRAZILI WOLĘ PÓŃKONOWEGO ZJEDNOCZENIA ZIEMI ZABORU PRUSKIEGO Z POZOSTAŁYMI POLSKIMI DZIELNICAMI.

GRUDNIEM 1918 - STYCZNIEM 1919 ARRESTOWANIA POLSKICH DZIAŁACZY NARODOWYCH NA POMORZU.

16 MAJA 1919 W BERLINIE ODBYŁA SIĘ DEMONSTRACJA PRZECIWO POSTANOWIENIOM TRAKTATU WERSALSKEGO.



POWRÓT DO MACIERZY

**“...DZIŚ WRACAJĄ DO MACIERZY
I TE CZĘŚCI WIELKOPOLSKI, KTÓRE MNIEJ
SZCZĘŚLIWE OD STOLICY I POŚRODKA
KRAJU, BYŁY ZMUSZONE DOTYCHCZAS
CZEKAĆ NA OSWOBODZENIE...”.**

“Odezwą do ludności ziem odzyskanych”.
Źródło: “Kurier Poznański”, nr 15 z 20 stycznia 1920 roku.



Witanie wracających do miasta oddziałów Wojska Polskiego na leszczyńskim Rynku. Przed zgromadzonymi defiluje 16. Pułk Ułanów Wielkopolskich. Leszno, 18 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Lesznie.



Generał Józef Dowbor-Muśnicki w towarzystwie francuskiego pułkownika Georges'a Marqueta (szefa Międzysojusznictwa Mijsji), dokonuje przeglądu zgromadzonych na leszczyńskim Rynku oddziałów wojskowych. Leszno, 18 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Lesznie.

Zakończone sukcesem Powstanie Wielkopolskie (1918-1919) zadecydowało o włączeniu znacznej części Wielkopolski w granice kształtującego się wówczas z wolna odrodzonego państwa polskiego. W wyniku podpisanego 16 lutego 1919 roku rozejmu w Trewirze pomiędzy państwami Ententy a Niemcami, zabezpieczone zostały również wywalczone przez powstańców zdobycze terytorialne. Wytyczona linia demarkacyjna rozdzieliła oddziały obu walczących stron oraz czasowo podzieliła Wielkopolskę na obszary kontrolowane przez powstańców oraz pozostające pod władzą niemiecką. Rozejm trewirski nie zakończył definitywnie działań zbrojnych na frontach Powstania Wielkopolskiego. W strefie przyfrontowej dochodziło do sporadycznej wymiany ognia. Ponadto wciąż istniała realna groźba niemieckiej ofensywy. Kwestię przynależności państwowej Wielkopolski rozstrzygnąć miały postanowienia końcowe paryskiej konferencji pokojowej. Z punktu widzenia prawa międzynarodowego, do tego czasu Wielkopolska formalnie nadal pozostawała częścią składową państwa niemieckiego. Dzięki prowadzonym na arenie międzynarodowej zabiegom dyplomatycznym, Polska uzyskała w zasadzie całą Wielkopolskę (z wyjątkiem drobnych fragmentów terytorium). Po podpisaniu Traktatu Wersalskiego, rząd polski zdecydował się jednak na stopniową unifikację i integrację byłej dzielnicy pruskiej z resztą kraju. W tym celu 1 sierpnia 1919 roku powołano w Poznaniu do życia Ministerstwo byłej Dzielnicy Pruskiej. 20 sierpnia wojska wielkopolskie zostały podporządkowane Naczelnemu Dowództwu Wojska Polskiego oraz Ministerstwu Spraw Wojskowych w Warszawie. 15 listopada utworzono Dowództwo Frontu Wielkopolskiego. Zadanie przeprowadzenia rewindykacji na obszarze Wielkopolski powierzono oddziałom 15. Wielkopolskiej Dywizji Piechoty, tzw. Grupy Zachodniej oraz 17. Wielkopolskiej Dywizji Piechoty. 17 stycznia 1920 roku wojska polskie przekroczyły linię demarkacyjną. W przeciągu trzech dni zajęły północne, zachodnie i południowe obszary Wielkopolski. Miejscowa ludność polska entuzjastycznie witała wracające wojska polskie. Włączenie Wielkopolski w granice odrodzonego państwa polskiego było ukoronowaniem wysiłków Wielkopolan w walce o niepodległość.



Defilada oddziałów wojsk wielkopolskich na leszczyńskim Rynku. Defiluje orkiestra wojskowa i piechota wojsk wielkopolskich. Leszno, 18 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Lesznie.



Oddziały wojsk wielkopolskich na leszczyńskim Rynku podczas uroczystości powrotu miasta do Polski. Leszno, 18 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Lesznie.



Polowa msza święta odprawiona na leszczyńskim Rynku z okazji powrotu miasta do Polski. Leszno, 18 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Lesznie.



Polowa msza święta odprawiona na leszczyńskim Rynku z okazji powrotu miasta do Polski. Leszno, 18 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Lesznie.



Chór im. Bolesława Dembińskiego przed polową mszą świętą odprawioną na leszczyńskim Rynku z okazji powrotu miasta do Polski. Leszno, 18 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Lesznie.

1 SIERPNIA 1919
POWOLANO MINISTERSTWO BYŁEJ DZIELNICY PRUSKIEJ
Z SIEDZIBĄ W POZNANIU. POD WZGLĘDEM TERYTORIALNYM
OBJĘJOWAŁO WIELKOPOLSKĘ I POMORZE.

24 PAŹDZIERNIKA 1919
UTWORZONO DOWÓDZTWO FRONTU POMORSKIEGO
POD DOWÓDZTWEM GENERAŁA JOZEFA HALLERA.

25 LISTOPADA 1919
W BERLINIE ZAWARTO POLSKO-NIEMIECKĄ UMOWĘ
PRECYZUJĄCĄ PRZEKAZANIE POLSCE TERYTORIUM
PRZYJANEGO TRAKTATEM WERSALSKIM.

10 STYCZNIA 1920
RATYFIKOWANO TRAKTAT WERSALSKI.
W ŻYCIE WCHODZĄ JEGO POSTANOWIENIA.

28 CZERWCA 1919
PODPISANO TRAKTAT WERSALSKI. POLSCE PRZYJANO ZNAČNĄ
CZĘŚĆ ZIEM ZABORU PRUSKIEGO (WIELKOPOLSKA I ZIACZNA
CZĘŚĆ TZW. PRUS KŃOLEWSKICH) Z DOSTĘPEM DO MORZA BAŁTYCKIEGO.

11 SIERPNIA 1919
POCZĄTEK POLSKO-NIEMIECKICH ROZMÓW
W SPRAWIE REWIDYKACJI ZIEM PRZYJANNYCH
POLSCE NA MOCY TRAKTATU WERSALSKIEGO.

15 LISTOPADA 1919
UTWORZONO DOWÓDZTWO FRONTU WIELKOPOLSKIEGO
POD DOWÓDZTWEM GENERAŁA JOZEFA DOWBOR-MUŚNICKIEGO.

8-11 STYCZNIA 1920
PRZEDSTAWICIELE POLSKI I NIEMIEC PODPISALI W PARYŻU
ANEKSY DO UMOWY BERLINSKIEJ.



POWRÓT DO MACIERZY

"...NA PÓŁNOCY ZAŚ POMORZE OTWIERA POLSCĘ NA NOWO DROGĘ DO MORZA, ŁĄCZĄC WYBRZEŻE BAŁTYKU I DOLNY BIEG WISŁY Z CAŁĄ POLSKĄ..."

"Odezwia do ludności ziem odzyskanych"
Źródło: "Kurier Poznański", nr 15 z 20 stycznia 1920 roku.



✓ Powitanie na Ryнку Staromiejskim wkraczających do miasta oddziałów Wojska Polskiego. Toruń, 18 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Toruniu.



✓ Zgromadzenie przed Ratuszem Staromiejskim mieszkańcy i żołnierze słuchają przemówienia generała Józefa Hallera, dowódcy Frontu Pomorskiego. Toruń, 21 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Toruniu.



✓ Polowa msza święta na esplanadzie chełmińskiej z udziałem mieszkańców oraz całej oddziałów Wojska Polskiego, które dzień wcześniej wkroczyły do miasta. Toruń, 21 stycznia 1920 roku.

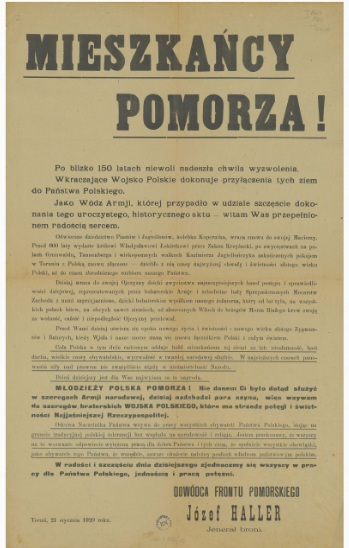
Zbiory Muzeum Okręgowego w Toruniu.

Sprawa powrotu Pomorza do Polski, a co za tym idzie uzyskania wolnego dostępu do Morza Bałtyckiego, stała się jednym z priorytetowych celów polskiej polityki zagranicznej. Posiadanie własnego wybrzeża morskiego, pełniącego rolę "okna na świat", miało decydujące znaczenie dla zapewnienia w przyszłości młodemu państwu polskiemu możliwości pomyślnego rozwoju gospodarczego. Dzięki prowadzonym na arenie międzynarodowej zabiegom dyplomatycznym, Polska uzyskała większą część etnicznie polskich obszarów Pomorza wraz z 147 km fragmentem wybrzeża morskiego. Krótko po podpisaniu Traktatu Wersalskiego rozpoczęto przygotowania do przejścia przynależnego Polsce terytorium. W tym celu 1 sierpnia 1919 roku powołano do życia Ministerstwo Bityj Dzielnic Pruskiej. W Wielkopolsce przystąpiono do formowania oddziałów 16. Pomorskiej Dywizji Piechoty, złożonej z pomorskich ochotników, którzy przekroczyli linię demarkacyjną. W październiku utworzono Dowództwo Frontu Pomorskiego i opracowano szczegółowy plan przejmowania Pomorza z rąk niemieckich. Jednocześnie prowadzono w konspiracji przygotowania na samym Pomorzu, m.in. organizując zakonspiracyjne kadry polskiej administracji. Organizację Wojskową Pomorza przemianowano na Straż Ludową i powierzono jej zadanie zapewnienia porządku publicznego podczas operacji rewindykacyjnej. Zadanie przejścia Pomorza z rąk niemieckich powierzono m.in. oddziałom 16. Pomorskiej Dywizji Piechoty pułkownika Stanisława Skrzyńskiego oraz 15. Wielkopolskiej Dywizji Piechoty pułkownika Albina Jasińskiego. 17 stycznia 1920 roku wojska Frontu Pomorskiego przystąpiły do operacji rewindykacyjnej. Z wyjątkiem incydentu z wymianą ognia pod Lipiem koło Gniewkowa, do którego doszło w wyniku nieporozumienia co do czasu przekroczenia linii demarkacyjnej, operacja przebiegała pokojowo. Wkraczające na teren Kujaw i Pomorza wojska polskie były entuzjastycznie witane przez miejscową ludność polską. W wielu miastach dekorowano domy symbolami narodowymi, wznoszono bramy triumfalne, organizowano kilkudniowe uroczystości powitalne na cześć polskich żołnierzy. W przeciągu trzech tygodni wojska Frontu Pomorskiego zajęły całość przyznanego Polsce terytorium. 10 lutego 1920 roku w Pucku odbyła się uroczystość zaślubin z morzem. Poprzez objęcie w posiadanie niewielkiego fragmentu wybrzeża morskiego, Polska uzyskała "okno na świat".



✓ Generał Józef Haller, dowódca Frontu Pomorskiego i pułkownik Stanisław Skrzyński, dowódca 16. Pomorskiej Dywizji Piechoty podczas polowej mszy świętej na esplanadzie chełmińskiej. Na drugim planie widoczni strzelcy jednego z pułków pomorskich. Toruń, 21 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Toruniu.



✓ Odezwia do mieszkańców Pomorza wydana przez generała Józefa Hallera, dowódcę Frontu Pomorskiego. Toruń, 21 stycznia 1920 roku.

Zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie.



✓ Sztab 16. Pomorskiej Dywizji Piechoty. Wśród grupy oficerów widoczny dowódca dywizji podpułkownik Stanisław Skrzyński (na pierwszym planie, trzeci od prawej). Toruń, 18 stycznia 1920 roku.

Zbiory Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości.



✓ Defilada z udziałem żołnierzy 63. Toruńskiego Pułku Piechoty. Na czole oddziału konno jedzie podpułkownik Ludwik Wrzański, dowódca szkoły podoficerów. Toruń, 18 stycznia 1920 roku.

"Wielkopolska Ilustracja", nr 16 z 18 stycznia 1920 roku - zbiory Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości.

17 STYCZNIA 1920
POD LIPIEM KOŁO GNIEWKOWA W WYNIKU NIEPOROZUMIENIA DOSZŁO DO WYMIANY OGNIA MIĘDZY POLSKIMI I NIEMIECKIMI ODDZIAŁAMI.

19 STYCZNIA 1920
WOJSKA POLSKIE DOCHODZĄ DO KANAŁU
BYDGOSKIEGO I NOTECI, ZAJMUJĄ UJŚCIE I LUBAWĘ.

21 STYCZNIA 1920
WOJSKA POLSKIE ZAJMUJĄ NAKŁO, CHEŁMŻĘ,
RADZYN CHEŁMIŃSKI I ŁĄSIN.

23 STYCZNIA 1920
WOJSKA POLSKIE ZAJMUJĄ GRUDZIĄD,
WIEJOBÓRK I SEPOLNO.

17 STYCZNIA 1920
POCZĄTEK AKCJI REWIDYKACYJNEJ. WOJSKA POLSKIE ZAJMUJĄ
GNIEWKOWO, DZIKOŁĄDO, GÓLIB, ZBĄSZYK, MIĘDZYCHÓD,
WOLSZCYN, KĘPNO, ZDUŃ, ŁESZNO I RĄWICZ.

18 STYCZNIA 1920
WOJSKA POLSKIE ZAJMUJĄ TORUŃ, BRODNICĘ I LUBZANK.

20 STYCZNIA 1920
WOJSKA POLSKIE ZAJMUJĄ BYDGOSZCZ,
FORDON I WĄBRZEŃNO.

22 STYCZNIA 1920
WOJSKA POLSKIE ZAJMUJĄ CHEŁMNO,
KORONÓW, MROCZĘ I WYRZYSK.



POWRÓT DO MACIERZY

**"...TO NIE SEN, NIE! TO JAWA!
JUŻ BYDGOSZCZ POLSKA.
JUŻ JESTEŚMY ZŁĄCZENI
Z NASZĄ MACIERZĄ W JEDNĄ,
NIEPODZIELNĄ CAŁOŚĆ..."**

"Wkroczenie wojsk polskich do Bydgoszczy".
Źródło: "Dziennik Bydgoski", nr 17 z 22 stycznia 1920 roku.

Objęcie przez Polskę w posiadanie obszarów Pomorza i Wielkopolski przyznanych na mocy postanowień Traktatu Wersalskiego, stanowiło jeden z aktów końcowych w procesie konsolidacji terytorialnej ziem polskich. Akcja rewindykacyjna, przeprowadzona w krótkim czasie przez współdziałające ze sobą w ramach Frontu Pomorskiego i Frontu Wielkopolskiego oddziały wojsk wielkopolskich, tzw. Błękitnej Armii i innych polskich jednostek wojskowych, pod względem militarnym była znacznym wyzwaniem. Operacja prowadzona była bowiem równoległe do działań zbrojnych toczących się na froncie wojny polsko-bolszewickiej. Rewindykacja części Pomorza i Wielkopolski była wydarzeniem o dużym znaczeniu politycznym, wienczyła proces kształtowania zachodniej granicy. Niepodległa Polska poprzez niewielki fragment morskiego wybrzeża ponownie zyskała "okno na świat".



➤ Generał Józef Dowbor-Muśnicki w towarzystwie oficerów państw Ententy (członkowie Międzysojuszniczej Misji), odbiera defiladę oddziałów wojskowych. Plac Wolności, Bydgoszcz, 22 stycznia 1920 roku.

Zbiory Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości.



➤ Polowa msza święta przed kościołem św. Ignacego Loyoli na bydgoskim Starym Rynku. Oddziały wojska ustawione w czworobok. Na pierwszym planie widoczne oddziały artylerii wojsk wielkopolskich. Bydgoszcz, 22 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Bydgoszczy.



➤ Wkroczenie Wojska Polskiego do Bydgoszczy. Przemarsz oddziałów wojskowych Alejami 1-go Maja na wysokości Placu Wolności. Bydgoszcz, 20 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Bydgoszczy.



➤ Powitanie oddziałów Wojska Polskiego na Starym Rynku. Na pierwszym planie widoczne sztandary bydgoskich towarzystw, stowarzyszeń i cechów rzemieślniczych. Z kolei na drugim planie widoczni strzelcy wielkopolscy. Bydgoszcz, 20 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Bydgoszczy.



➤ Powitanie generała Józefa Dowbor-Muśnickiego w Bydgoszczy. Dwa dni po wkroczeniu oddziałów Wojska Polskiego, do miasta przybył naczelny dowódca wojsk wielkopolskich i Frontu Wielkopolskiego. Plac Teatralny, Bydgoszcz, 22 stycznia 1920 roku.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



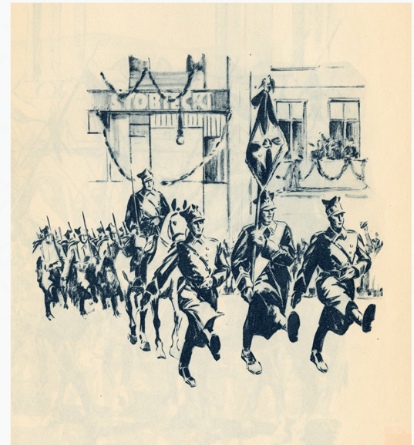
➤ Powitanie 1. Batalionu Saperów Wielkopolskich pod dowództwem podpułkownika Witolda Butlera na Starym Rynku. Saperzy wkroczyli do miasta jako pierwszy z polski oddziałów wojskowych. Bydgoszcz, 20 stycznia 1920 roku.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



➤ Powitanie oddziałów Wojska Polskiego na Starym Rynku. Bydgoszcz, 20 stycznia 1920 roku.

Zbiory Muzeum Okręgowego w Bydgoszczy.



➤ Oddziały wojsk wielkopolskich wkraczają do Bydgoszczy. Grafika autorstwa Leona Prauzińskiego.

L. Prauziński, A. Ulrich, "W marszu i w bitwie szlakiem powstańców wielkopolskich 1914-1920", Poznań 1939 – zbiory Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości.

25 STYCZNIA 1920
WOJSKA POLSKIE ZAJMUJĄ
ŚWIEŻE I ŁASKOWICE.

29 STYCZNIA 1920
WOJSKA POLSKIE ZAJMUJĄ TUCHOŁĘ,
TCZEŃ I STAROGARD GDAŃSKI.

4 LUTEGO 1920
PRZERWANO ZAJMOWANIE TERENÓW, W OCZEKIWANIU
NA ZAPEWNIENIE TRANSPORTÓW POLSKICH
PRZEZ TERYTORIUM WOLNEGO MIASTA GDAŃSKA.

9 LUTEGO 1920
WOJSKA NIEMIECKIE OPUSZCZAJĄ
TERYTORIUM WOLNEGO MIASTA GDAŃSKA.

28 KWIEŚNIA 1922
LIKWIDACJA MINISTERSTWA BYŁEJ
DZIELNICY PRUSKIEJ.

24 STYCZNIA 1920
ZGODNIE Z UMOWĄ BERLIŃSKĄ NA JEDEN DZIEŃ
OBIE STRONY WSTRZYMAŁY DZIAŁANIA.

27 STYCZNIA 1920
WOJSKA POLSKIE ZAJMUJĄ GNIEŃ.

31 STYCZNIA 1920
WOJSKA POLSKIE ZAJMUJĄ
CHOJNICĘ I KOŚCIERZYNĘ.

8 LUTEGO 1920
WOJSKA POLSKIE ZAJMUJĄ KARTUZY.

10 LUTEGO 1920
WOJSKA POLSKIE ZAJMUJĄ PUCK,
UROCZYSTOŚĆ ZAŚLUBIN POLSKI Z MORZEM.

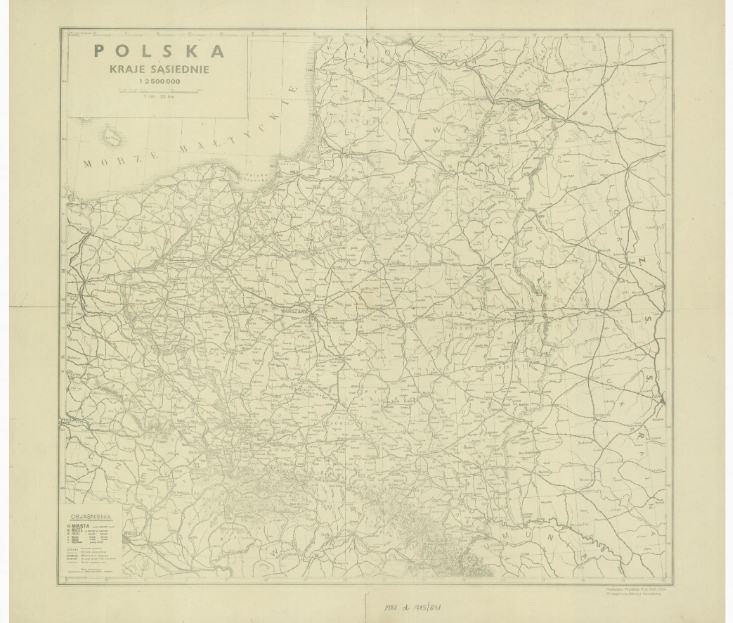
PODSUMOWANIE

"...PRZYSZLIŚCIE (...) BY SPEŁNIĆ (...) WOBEC OJCZYZNY OBOWIĄZEK, ABY GŁOSEM KRWI WASZEJ ZAŚWIADCZYĆ WOBEC ŚWIATA, ŻE TU JAK I TAM JEDNA JEST POLSKA...".

"Lwów Poznańczykom".

Źródło: "Kurier Poznański", nr 134 z 13 czerwca 1919 roku.

Odradzająca się niepodległa Polska, od pierwszych chwil istnienia, była zmuszona walczyć o swoje granice orężem i dyplomacją. W toczonych w latach 1918-1921 przez państwo polskie konfliktach zbrojnych o granice, istotną rolę odegrali Wielkopolanie, zaznaczając swoją obecność na niemal każdym z ówczesnych frontów. Wyrazem silnie zakorzenionej w społeczeństwie wielkopolskim tożsamości narodowej, stała się gotowość niesienia pomocy rodakom z innych części kraju. Krótko po zakończonym sukcesem Powstaniu Wielkopolskim (1918-1919), gdy nad Wielkopolską wciąż ciążyło realne zagrożenie niemieckiego ataku, Wielkopolanie zaangażowali się w walkę o Kresy Wschodnie. Na front galicyjski, wołyński i litewsko-białoruski skierowane zostały doborowe oddziały wojsk wielkopolskich. Latem 1920 roku, gdy na szali znalazło się przetrwanie niepodległej Polski, nie szczędzili sił i środków na obronę Ojczyzny. Czynnici wspierali polski ruch powstańczy na Górnym Śląsku oraz uczestniczyli w rewindykacji ziem polskich przyznanych Traktatem Wersalskim. Wielkopolska wniosła znaczący wkład materialny w odbudowę niepodległej Polski. Społeczeństwo wielkopolskie okazało pod tym względem niezwykłą ofiarność oraz gotowość do poświęceń. Na potrzeby Skarbu Państwa przekazano miliony marek, masowo subskrybowano Pożyczkę Odrodzenia Polski. Do mieszkańców zniszczonych przez wieloletnie działania wojenne potaci kraju, płynęła z Wielkopolski pomoc humanitarna w postaci transportów kolejowych z żywnością, odzieżą i lekami. Wielkim wysiłkiem sformowano liczące 100 tys. żołnierzy wojsko wielkopolskie, stanowiące jedną szóstą część ówczesnych polskich sił zbrojnych. Reasumując, rola Wielkopolski i Wielkopolan w kształtowaniu granic odrodzonego państwa polskiego wykracza daleko poza zwycięskie Powstanie Wielkopolskie (1918-1919).



Mapa "Polska i kraje sąsiednie", skala 1 : 2 500 000, wydana nakładem Wydziału Prac Kulturalno-Oświatowych Ministerstwa Obrony Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej. Przed 1939 rokiem.

Zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie.



Graniczno-polsko-niemiecka, przejście graniczne na moście w Wieluniu nad Notecią, Okres międzywojenny.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



Graniczno-polsko-niemiecka, przejście graniczne w powiecie rawickim, Okres międzywojenny.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.



Graniczno-polsko-niemiecka, przejście graniczne na moście w Ujściu, 1921 rok.

Traité de Versailles 28. Juin 1919 : Frontière entre l'Allemagne et la Pologne. Sect. F No. 1 chemises 1-6, Sect. F No. 2 chemises 7-20, Poznań 1921 - zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie.



Stup graniczny na granicy polsko-niemieckiej w powiecie rawickim, Okres międzywojenny.

Zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego.

WIELKOPOLANIE W WALKACH O KSZTAŁT NIEPODLEGŁEJ (1919-1921)

OPRACOWANIE TEKSTOWE NA PODSTAWIE:

- W. LEWANDOWSKI, "UDZIAŁ WIELKOPOLSKI W ODBUDOWIE RZECZYPOSPOLITEJ W LATACH 1918 I 1919", POZNAŃ 1939.
- M. KLIMECKI, "WOJNA POLSKO-UKRAIŃSKA. LWÓW I GALICJA WSCHODNIA 1918-1919", WARSZAWA 2014.
- L. WYSZCZELSKI, "WOJNA O KRESY WSCHODNIE 1918-1921", WARSZAWA 2011.
- "WOJNA POLSKO-BOLSZEWICKA 1919-1920 - ZARYS TŁA HISTORYCZNEGO", KANCELARIA SENATU - BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI I KORESPONDENCJI, WARSZAWA 2020.
- "1920-2020 BITWA WARSZAWSKA. POLSKIE ZWYCIĘSTWO DLA WOLNOŚCI EUROPY", WOJSKOWE CENTRUM EDUKACJI OBYWATELSKIEJ IM. PŁK. DYPL. MARIANA PORWITA, WARSZAWA 2020.
- B. KRUSZYŃSKI, "POZNAŃCZYCY W WOJNIE POLSKO-BOLSZEWICKIEJ 1919-1921", POZNAŃ 2010.
- J. PIĄTEK, "CHARAKTERYSTYKA ZDOLNOŚCI BOJOWYCH I CHARAKTERU PROWADZONYCH WALK PRZEZ ODDZIAŁY WIELKOPOLSKIE W OKRESIE WALK O GRANICĘ WSCHODNIĄ RZECZYPOSPOLITEJ 1918-1920", [W:] "WIELKOPOLANIE W WALCE O GRANICĘ WSCHODNIĄ RZECZYPOSPOLITEJ 1918-1920", POD RED. B. POLAK, E. ŚLIWIŃSKI, KOŚCIAN 2003.
- Z. DWORECKI, "STANOWISKO POLSKICH ELIT POLITYCZNYCH W POZNAŃSKIM W OKRESIE POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO 1918-1919 WOBEC KRESÓW WSCHODNICH", [W:] "WIELKOPOLANIE W WALCE O GRANICĘ WSCHODNIĄ RZECZYPOSPOLITEJ 1918-1920", POD RED. B. POLAK, E. ŚLIWIŃSKI, KOŚCIAN 2003.
- A. CZUBIŃSKI, "ROLA WIELKOPOLSKI W ROZWOJU POLSKIEGO RUCHU NARODOWO-WYZWOLEŃCZEGO NA ŚLĄSKU W LATACH 1918-1921", "PRZEGLĄD ZACHODNI", 1971, NR 3/4.
- W. RYŻEWSKI, "ZAANGAŻOWANIE RZECZYPOSPOLITEJ W RUCH POWSTAŃCZY NA GÓRNYM ŚLĄSKU. UWARUNKOWANIA I REZULTATY", [W:] "POWSTANIA ŚLĄSKIE I PLEBISCYT W PROCESIE ZRASTANIA SIĘ GÓRNEGO ŚLĄSKA Z MACIERZĄ. MATERIAŁY Z SESJI NAUKOWEJ HISTORYKÓW POWSTAŃ ŚLĄSKICH I PLEBISCYTU ZORGANIZOWANEJ W DNIACH 24 -25 KWIECZNIA 1991 ROKU W BYTOMIU ORAZ NA GÓRZE ŚW. ANNY / MUZEUM GÓRNOŚLĄSKIE W BYTOMIU", PRACA ZBIOR. POD RED. A. BROŻKA, BYTOM 1993.
- D. SUŁA, "POMOC WIELKOPOLSKI DLA GÓRNEGO ŚLĄSKA W LATACH 1919-1921 W ŚWIETLE PRASY REGIONALNEJ", [W:] "GÓRNY ŚLĄSK I WIELKOPOLSKA W XIX I PIERWSZEJ POŁOWIE XX WIEKU. WYBRANE ASPEKTY Z DZIEJÓW POLITYKI I EDUKACJI", POD RED. J. DURKA, POZNAŃ 2012.
- A. CZUBIŃSKI, "ROLA WIELKOPOLSKI I POZNANIA W ROZWOJU POLSKIEGO RUCHU NARODOWOWYZWOLEŃCZEGO W ZABORZE PRUSKIM ORAZ W KSZTAŁTOWANIU ZACHODNICH I PÓŁNOCNYCH GRANIC ODRÓDZONEGO PAŃSTWA POLSKIEGO (1918-1921)", "PRZEGLĄD ZACHODNI", 1974, NR 5/6.
- "REWINDYKACJA POMORZA I WIELKOPOLSKI 1920 R. WYBÓR DOKUMENTÓW WOJSKOWYCH", OPR. B. POLAK, KOŚZALIN 1999.
- A. SZULCZEWSKI, B. ZALEWSKI, "POMORZE W GRANICACH POLSKI ODRÓDZONEJ", "ZESZYTY NAUKOWE AKADEMII MARYNARKI WOJENNEJ", 2009, NR 1.
- P. HAUSER, "PRZEJĘCIE OBSZARÓW BYŁEGO ZABORU PRUSKIEGO PRZYZNANYCH POLSCE TRAKTEM WERSALSKIM", "DZIEJE NAJNOWSZE", 1973, NR 3.
- M. REZLER, "POWSTANIE WIELKOPOLSKIE 1918-1919. PO 100 LATACH", POZNAŃ 2018.

